

Đề bài

Phân tích tính chất
sử thi của văn học
cách mạng Việt Nam
giai đoạn 1945-1975.

Bài làm

Văn học cách mạng Việt Nam giai đoạn 1945-1975 có một đặc điểm nổi bật là tính chất sử thi. Đó là dòng văn học phản ánh cuộc chiến đấu anh hùng của dân tộc, ngợi ca tinh thần yêu nước thương nòi, sáng tạo những hình tượng nghệ thuật độc đáo.

Sử thi (hay còn gọi là anh hùng ca) vốn là thể loại văn học cổ xưa ngợi ca sự tích các anh hùng dân tộc, bộ lạc thời cổ sơ như *Ramayana*, *Iliat*, *Ôđixê*. Một thể loại văn học như vậy là hiện tượng một đi không trở lại. Nhưng tính sử thi lại là đặc điểm của một dòng văn học sáng tác trên cơ sở ý thức cộng đồng toàn dân, xuất hiện vào các thời kì chống ngoại xâm. Tính sử thi thể hiện trước hết ở chỗ xung đột trong tác phẩm văn học là xung đột toàn dân tộc với kẻ xâm lược, giữa “ta” và kẻ thù. Những tác phẩm văn học tiêu biểu của thời này như *Đất nước đứng lên*, *Rừng xà nu* của Nguyên Ngọc, *Người mẹ cầm súng*, *Những đứa con trong gia đình* của Nguyễn Thi, *Hòn Đất* của Anh Đức, *Sống như Anh* của Trần Đình Vân, *Dấu chân người lính*, *Mảnh trăng cuối rừng* của Nguyễn Minh Châu, *Ta đi tới*, *Mẹ Tom*, *Việt Bắc*, *Mẹ Suốt*, *Theo chân Bác*, *Bác ơi* của Tố Hữu, *Đất nước* của Nguyễn Đình Thi, *Mặt đường khát vọng* của Nguyễn Khoa Điềm... đều mang xung đột cơ bản đó.

Nhân vật chính diện của tác phẩm sử thi là những người con ưu tú của dân tộc và nhân dân, họ xuất hiện như là đại diện cho tư tưởng, tình cảm, ý chí của dân tộc trong sự nghiệp chống ngoại xâm, giải phóng đất nước. Đó là những người thuộc về cộng đồng toàn dân, toàn nhân loại. Đó là Bác Hồ với trái tim mệnh mông *ôm cả non sông mọi kiếp người*, hay chị Lí với *trái tim vĩ đại, còn một giọt máu tươi còn đập mãi, cho lẽ phải trên đời, cho quê hương, cho tổ quốc, loài người*, hay mẹ Tom: *Buồng mẹ – buồng tim – giấu chúng con* (Tố Hữu). Nhân vật sử thi tự hào về sự giống nhau. Đó là anh hùng Núp và 90 người dân làng Kông Hoa cùng chung một tình cảm, ý nghĩ. Những người anh hùng làng Xô Man thì *muôn người như một*. Heng giống Tnú, Dít giống Mai (Nguyên Ngọc). Các anh bộ đội của Chính Hữu giống nhau về quê hương nghèo khổ, chung nhau chiến hào, chung nhau cuộc đời, chung nhau cái chết. Kẻ thù cũng giống nhau, cùng chung tên gọi, gương mặt. Trong *Rừng xà nu*, người ta gọi quân địch bằng cái tên chung là thằng Mĩ Diêm, *chúng nó đứa nào cũng là thằng Dục cả*.

Nhân vật sử thi hiến dâng tất cả cho tổ quốc và sự nghiệp chung: *Nàng niu tất cả chỉ quên mình* (Tố Hữu). Tình yêu cá nhân gặp nhau trong tình yêu tổ quốc:

*Cả vườn hoa đã ngập tràn nắng xé
Nhưng cánh hoa đỏ vẫn còn rung nhè nhẹ
Gió nói, tôi nghe những tiếng thì thào:
“Khi tổ quốc cần, họ biết sống xa nhau...”*.

Dù xa nhau, họ không cảm thấy chia lìa: *Hai người đoàn tụ – Hai đầu chiến trường* (Chính Hữu). Cái riêng chỉ là biểu hiện của cái chung. Giọng điệu cơ bản của văn học sử thi là giọng ngợi ca, khẳng định, cổ vũ, tự hào:

*Hỡi sông Hồng tiếng hát bốn nghìn năm!
Tổ quốc bao giờ đẹp thế này chăng?*

(Chế Lan Viên)

*Ôi Tổ quốc giang sơn hùng vĩ
Đất anh hùng của thế kỉ hai mươi!*

(Tố Hữu)

*Ta đi tới, trên đường ta bước tiếp
Rắn như thép, vững như đồng.
Đội ngũ ta trùng trùng điệp điệp
Cao như núi, dài như sông.*

(Tố Hữu)

Âm điệu sử thi có lúc bi tráng, đau thương, nhưng nói chung là lạc quan, trữ tình, ít mang tính bi kịch:

*Đường ra trận mùa này đẹp lắm
Trường Sơn đông nhớ Trường Sơn tây.*

(Phạm Tiến Duật)

Con người sử thi mang tính chất bất diệt, vì họ thuộc về tổ quốc và nhân dân. Cái chết của họ mang tư thế tấn công, mở đường cho *Tổ quốc bay lên bát ngát mùa xuân* (Lê Anh Xuân).

So với các tác phẩm của giai đoạn 1930-1945, các sáng tác nói trên là một hiện tượng độc đáo. Văn học sử thi đã thể hiện tập trung các chủ đề tổ quốc, đất nước, nhân dân với những hình tượng đẹp, kì vĩ, anh hùng và đậm đà chất trữ tình.

Tóm lại văn học sử thi 1945-1975 là một hiện tượng độc đáo có tính lịch sử. Nó tiếp nối dòng văn học yêu nước từ bài *Thơ thân* của Lí Thường Kiệt, *Bình Ngô đại cáo* của Nguyễn Trãi và nhất là thơ văn cách mạng đầu thế kỉ XX. Có thể nói mỗi khi có cuộc chiến đấu bảo vệ tổ quốc, giải phóng nhân dân thì lại xuất hiện như một biểu hiện thẩm mỹ của ý thức dân tộc và cộng đồng.